

FİNANSAL OKURYAZARLIK: İZMİR'DE ORTA ÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİ ARASINDA YAPILAN BİR ÇALIŞMA

FINANCIAL LITERACY: A RESEARCH AMONG SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN İZMİR

Hasan Ferit YÜCEYILMAZ*
Banu ÖZGÜREL**

Öz

İzmir il merkezi ve çevresinde bulunan ve İl Milli Eğitim Müdürlüğüne kayıtlı 294 adet orta öğretim ve dengi okul arasından Tabakalı Basit Rastgele Örneklem Yöntemine göre belirlenmiş 30 adet okul ve bu okullarda öğrenim gören 5217 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere 27 soruluk bir anket uygulanmıştır. Ankette bazı sorularda 5'li ve 3'lü Likert ölçeği kullanılırken bazılarında ise uluslararası çalışmalar incelenerek hazırlanan finans sorularını doğru cevaplamaları beklenmiştir. Elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 22'de analiz edilerek öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesi ile finansal tutum ve davranışlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Yapılan çalışmada; anne ve babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri arasında pozitif anlamda bir ilişki olduğu, anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencinin finansal okuryazarlık düzeyinin arttığı, düşük gelir seviyesinde tasarruf bilincinin yükseldiği, öğrencilerin ödeme çeşitleri arasında önceliklendirmeyi büyük ölçüde doğru yapabildikleri sonucuna varılmıştır. Bunun yanında 9. ve 12. sınıf öğrencileri arasında finansal okuryazarlık açısından anlamlı farklılığın olduğu ve finansal okuryazarlık oranı ortalamasının %64 olduğu gibi sonuçlar elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal okuryazarlık, finansal erişim, finansal tutum ve davranış.

Jel Kodları: G40, G41, C42

Abstract

This study was prepared to determine the financial literacy level and financial attitudes and behaviors of young people living in İzmir secondary education level and to contribute curriculum development / to develop the current curriculum. It was realized with the participation of 5217 students in 30 schools selected by

* Dr. Hasan Ferit Yüceyılmaz, Ziraat Bankası, e-posta: hyuceyilmaz@gmail.com

** Dr. Banu Özgürel, Finansal Risk Yönetim Uzmanı, e-posta: banu.ozgurel@gmail.com

Stratified Simple Random Sampling Method among the 294 secondary and similar schools registered in İzmir and its vicinity registered with the Provincial Directorate of National Education. A questionnaire of 27 questions was applied to the students. In the questionnaire, 5 and 3 Likert scale were used in some of the questions, while, in others, students were expected to answer financial questions correctly, prepared by examining international surveys in this field. The data were analyzed in IBM SPSS Statistics 22 and it was aimed to determine financial literacy level and financial attitudes and behaviors of the students.

As a result of the work done, it has been found that there is a positive relationship between the level of education of the parents and the financial literacy of the students and that the level of financial literacy of the student increases as the educational level of the mother and the father increase and that the awareness of saving at the low income level increases and students could mostly prioritize their spendings. Besides, It has been also found that 9th and 12th grade students has a meaningful difference in financial literacy and the average financial literacy rate has been recorded as 64%.

Keywords: Financial Literacy, Financial Access, Financial Attitudes and Behaviour.

Jel Classification: G40, G41, C42

Giriş

Geçtiğimiz yıllarda, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bireylerin, finansal okuryazarlık konusu ile daha fazla ilgilenmeye başladıkları görülmektedir. Gittikçe azalan kamu ve özel sektör yardımları, değişen demografik faktörler, yaşlanan nüfus ve finansal piyasalarda geniş alanları kapsayan değişimlerin yanında finansal ürünlerin çeşitliliğindeki gelişmelerle, tüketicilerin krediye kolay erişimi bu durumun temel nedenleri arasında sayılmaktadır.

Finansal okuryazarlık konusu son 15 yıldır tüketicilerin, finansal kavramlar ve refahlarını arttıracak araçlar konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları varsayımı altında bankaların yanı sıra devlet kurumlarının, toplumsal kuruluşların ve örgütlerin de ilgisini çekmektedir. Bu ilgi, özellikle 2008 küresel finansal krizi esnasında gelişmiş ülkelerde verilen hatalı kararların yaygın finansal kayıplara yol açması ile daha da artmıştır. Amerika Birleşik Devletleri ve diğer ülkelerde yapılan araştırmalar, finansal okuryazarlık düzeyinin toplumun genelinde düşük olduğunu, bunun yanında, kadınlar, gençler, yaşlılar ile yüksek eğitim alamamış kesimin oluşturduğu bazı demografik gruplarda belirgin düzeyde düşük olduğunu göstermektedir. Yaşanan bu deneyimler ve yapılan araştırmalar finansal okuryazarlığı anahtar yaşam becerisi ve küresel olarak ekonomik ve finansal istikrarın önemli bir unsuru haline getirmektedir.

Ülkemizde de bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin tespiti için uluslararası gelişmeler doğrultusunda önemli çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışma, İzmir il merkezi ve çevresinde bulunan ve İl Millî Eğitim Müdürlüğüne kayıtlı 294 adet orta öğretim ve dengi okul arasından Tabakalı Basit Rastgele Örneklem Yöntemine göre belirlenmiş 30 adet okul ve bu okullarda öğretim gören 5,217 öğrencinin fiili katılımı ile yapılmıştır. Öğrencilere, uluslararası literatürde geçerliliği ve güvenilirliği olan araştırmaların ülkemiz şartlarına uyarlanması ile hazırlanan 27 soruluk bir anket uygulanmıştır. Soru setinin ülkemize uyarlanması nedeniyle bir pilot çalışma yapılmış ve anketin

geçerliliği ve güvenilirliği (Cronbach's Alfa değeri %87,7) kanıtlanmıştır. Çalışmada özellikle orta öğrenime başlayan öğrenci ile mezun olmak üzere olan öğrencilerin finansal okuryazarlığı arasındaki farklılığı ortaya çıkarabilmek amacıyla, anket 9. ve 12. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır.

Uluslararası birçok örneği olmasına karşın, ülkemizde yapılan çalışmalar arasında orta öğrenimde bulunan öğrencilerin finansal okuryazarlıklarının tespitine yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırma, bu çerçevede yürütülen ilk çalışma olup elde edilen çıkarımların bu yaş grubuna yönelik hazırlanan/hazırlanacak etkin finansal okuryazarlık eğitim programlarına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın ilk bölümünde finansal okuryazarlık konusunda yer alan literatürdeki çalışmalara yer verilmiş, ardından gelen bölümde anket sonuçlarının analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar ve bulgular verilmiştir.

I. Teorik Çerçeve

I.1 Dünyada Finansal Okuryazarlık ve İlgili Literatür

OECD finansal okuryazarlığı, finansal kavram ve risklerin bilinmesi ve anlaşılması, bu bilgi ve anlayışın bir dizi finansal içerik konusunda etkin karar verirken bireylerin ve toplumun finansal iyiliğini arttırmak ve ekonomik hayata katılımını sağlamak amacıyla beceri, motivasyon ve güvenle kullanılması olarak tanımlamaktadır (PISA,2012,13).

Dünya Bankası tarafından yürütülen bir çalışmada, bu terim, pratikte birbirini tamamlayan finansal farkındalık, finansal ürün, kurumları içeren bilgi, para yönetimi, bileşik faiz hesaplayabilme ve finansal planlama gibi yetkinlikleri içermekte ve ülkenin gelir seviyesine göre içinde farklı anlamlar da barındırmaktadır (Xu ve Zia, 2012, 2). Amerika'da finansal okuryazarlık konusunda yürütülen ilk çalışmalardan biri Cutler (1997, 34-40) tarafından yapılan ulusal araştırmadır. Bu araştırma sonucunda, Amerikan halkının finansal konularda, özellikle sigorta, sosyal güvenlik ve sağlık yardımı konusunda yeterince bilgili olmadıkları sonucuna varılmıştır.

Amerikan orta öğrenim öğrencileri arasında finansal okuryazarlık konusunu ise Mandell (1997,7), Huddleston –Casas,Danes ve Boyce (1999,109-114),Ulusal Ekonomik Eğitim Konseyi NCEE (2005,2-20), Jump\$tar Coalition (2005,2006) araştırmıştır. Bu çalışma sonucunda, bu grup öğrencilerin hem kişisel finansman yeteneklerinin hem de bilgilerinin eksik olduğu ortaya çıkmıştır. Chen ve Volpe (1998,107-128) öğrencilerin alt grupları arasında farklılıkları ortaya çıkarmak için çeşitli varyans teknikleri kullanmıştır. Aynı konuda, bu kez çalışanlar arasında yapılan bir araştırmada da bu grubun hem finansal yetenek hem de bilgilerinin yetersiz seviyede olduğu sonucuna varılmıştır (Chen ve Volpe, 2005,2).

Küresel ölçekte 2011-2012 yıllarında OECD Uluslararası Network ve Finansal Eğitim (INFE) Kurumu tarafından 14 ülkede pilot bir çalışma yürütülmüştür. Çalışma sonucunda, araştırılan her ülkede toplumun hatırı sayılır bir kesiminde finansal bilgi eksikliği ortaya konulmuştur. Ayrıca, finansal davranış anlamında geliştirilmesi gereken önemli bir boşluk olduğu görülmüştür (Atkinson ve Messy, 2012,3) .

Behrman, Mitchell, Soo ve Bravo (2010,1), Lusardi (2008,2-4), Lusardi ve Mitchell (2011a, 6-16) tarafından yürütülen çalışmaların bazılarında, finansal okuryazarlığın emeklilik planları ve servet biriktirme ile yakın bağlantısı olduğu üzerinde durulmuştur. Lusardi ve Mitchell(2011b, 2) göre yaşam sresinin uzaması ve düşen doğum oranları işveren tarafından karşılanan emeklilik ödemeleri ve sosyal güvenlik sistemlerini zorlamaktadır. Bu nedenle birçok ülke emeklilik sistemlerinde değişiklik yaparak bireysel hesap tanımlı prim yatırma sistemine (BES) adım atmaktadır. Bu dönüşüm, emeklilikle ilgili kararların bireyler tarafından verilmesi sonucunu doğurmakta ve para biriktirme, yatırım ve yaşam döngüsünde akıllı harcama yapma konularında çalışanlara daha fazla sorumluluk yüklemektedir.

Mitchell (2010,12-13) ise çalışmasında, bireylerin doğru yaklaşımlarda bulunamaması sonucunda, düşük miktarda para biriktirme, yatırımların heba olması ve yaşam sresinin uzaması nedeniyle yaşlılıkta parasız kalma tehdidi ile karşı karşıya kaldıklarını belirtmektedir.

Japelli ve Padula (2011,22) yaşam döngüsünde finansal okuryazarlık ve zenginliğin birbirleri ile yakından ilintili olduğunu ve finansal okuryazarlığın servet biriktirme üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedirler. Bu çalışmada ayrıca, birçok hane halkının temel ekonomik konulardan bile uzak olduklarını göstermektedir.

Klapper, Lusardi ve Panos (2012,3), tarafından yapılan bir çalışmada, finansal okuryazarlık ile finansal kriz ilişkisi araştırılmıştır. Bu çalışmada finansal okuryazarlığın önemini ve davranışlar üzerine etkilerini saptamak amacıyla 2003 yılında 10 milyar USD olan tüketiciler kredisi miktarı 2008 yılında 170 milyar USD'ye yükselen Rusya'ya ait veri seti kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, finansal okuryazarlığın finansal piyasalara katılımı pozitif anlamda, resmi olmayan borçlanma yöntemlerinin kullanımını ile negatif anlamda ilişkili bulunmuştur.

Diğer taraftan, Gerardi, Goette ve Meier (2010,2) finansal krizle ilgili olarak, Amerika'da eşik altı mortgage piyasasında evlerin haczedilmesinin ve büyük oranda yaşanan borç ödeme zorluğunun nedeninin hala anlaşılmadığını belirtmişler ve borçlunun finansal okuryazarlığının –sayısal yeteneklerinin – bu durumda bir rolünün olup olmadığı araştırmışlardır. Araştırma sonucunda, sayısal yetenekler ile değişik şekillerde hesaplanan ödemede gecikme ve borç ödeyememe arasında istatistiksel olarak negatif korelasyon bulunmuştur. Sayısal yetenekleri ortalama en yüksek olarak ölçülen grupta, haciz başlatılan işlem adedinin rakamsal yetenekleri en düşük olarak ölçülen gruba kıyasla üçte iki oranında daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada, finansal okuryazarlığın belli bölümlerindeki eksikliğinin, eşikaltı mortgage krizinin oluşmasında önemli bir rol oynadığı ihtimalini ortaya çıkardığı ifade edilmektedir.

1.2. ABD'de Okullarda Finansal Okuryazarlık

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) bugünün gençliğinin karakterini yüksek borç düzeyleri oluşturmaktadır. 1997-2007 yılları arasında niversite öğrencisinin ortalama borcu 9.250 Amerikan Dolarından %58 artışla 19.200 Amerikan Dolarına yükselmiştir. Özellikle ğrenim kredileri ve kredi kart borçları genç insanların refaha ulaşmaları önünde önemli engeller olarak sayılabilir.

Bu nedenle gençlerin bu zorluklarla başa çıkabilmeleri için ne düzeyde finansal bilgiye sahip olmaları gerektiği önemli bir araştırma konusudur. ABD'de National Endowment for Financial Education (NEFE) (Finansal Eğitim için Ulusal Bağış) adlı kuruluş tarafından 1997-98 yıllarında orta öğrenim öğrencilerinin finansal davranışı, finansal bilgisi ve finansal konuların yönetimde gösterdikleri özgüven düzeyini ölçümlemek için bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya göre, finansal eğitime katılanların yaklaşık % 30'u tasarrufa başladıklarını, % 15'i ise daha çok tasarruf yaptıklarını, % 37'si harcamalarını takip ettiklerini, % 47'si kredi masrafları, % 38'i yatırımlar konusunda daha iyi bilgilendiklerini ve para yönetiminde daha özgüvenli olduklarını belirtmişlerdir (Braunstein ve Welch, 2002,452).

ABD'de ortaöğretim gençliği üzerinde finansal okuryazarlık düzeyini artırmak için uğraş veren Jump\$artKoalisyonu'nun orta öğretimlerde yaptığı ölçümlerinde, orta öğretim gençliğinin okuryazarlık düzeyinin oldukça düşük olduğu ve eğitimle daha kat edilmesi gereken bir hayli yol olduğu saptanmıştır. Bu bulgular aynı zamanda National Council of Economic Education (NCEE) tarafından yapılan araştırmalarda da doğrulanmıştır (Lusardi, 2008,13-14).

1.3. Türkiye'de Finansal Okuryazarlık

T.C. Kalkınma Bakanlığı'nın 10. Kalkınma Planı 2014-2018 Yurtiçi Tasarruflar Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda (2014) Finansal okuryazarlık için özel bir bölüm ayrılmıştır. Raporla, Dünya Bankası'nın finansal erişim ile ilgili veri tabanına göre Türkiye'de herhangi bir finansal kurumda hesabı olanların oranı 2011 yılı itibarıyla %58 olarak verilmektedir. Bu oranın gelişmiş ülkelerin %89 olan ortalamasına göre düşük ancak orta üst gelir düzeyindeki ülke ortalamaları ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Aynı Bakanlığın, Dünya Bankası ile ortak hazırladığı yurt içi tasarruflar konulu Ülke Ekonomik Raporu'nda finansal okuryazarlığın artırılması, düşük tasarruf oranlarının geliştirilmesi için etkili bir politika aracı olarak görülmektedir. Raporun önerdiği doğrultuda Türkiye'de finansal okuryazarlığın ölçülmesi için Nisan-Haziran 2012 tarihlerinde 10.264 kişiyi içeren 3.009 hane halkı ile kapsamlı bir Finansal Yeterlilik Anketi gerçekleştirilmiş ve önemli bulgulara ulaşılmıştır. Katılımcıların % 48'i kadın, % 52'si erkek, yaş ortalaması 39,8'dir. Tüm Türkiye'yi temsil gücü olduğu belirtilen çalışma yüz yüze görüşmeler şeklinde yapılmıştır. Bu çalışmada, finansal yeterliliğin ölçülmesinin yanında standart bir finansal okuryazarlık modülü bulunmaktadır. Bu beş soruluk modül, katılımcıların temel işlem yapabilme, basit ve bileşik faiz kavramlarına dair bilgilerini ölçmeyi hedeflemiştir. Buna göre, katılımcıların sadece %35'i basit faiz hesabı yapabilmektedir. Bu oranın, sosyo-ekonomik statüyle doğru orantılı olduğu belirtilmektedir. En düşük sosyo-ekonomik grupta bu oran %4'e gerilemiştir. Bileşik faiz hesaplamalarında katılımcıların doğru cevap verme oranı %26 olurken, % 40'ın üzerinde bir kesim cevabı bilmediğini söylemiştir. Bu sonuçların OECD ülkelerinde yapılan çalışma sonuçları ile karşılaştırıldığında birçok ülkeden düşük kaldığı görülmektedir.

Literatürde ulusal ölçekte yapılan çalışmaların yanında, çeşitli üniversitelerde yapılmış araştırmalar da bulunmaktadır. Örneğin, Temizel ve Bayram (2011,73) üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin tespitine yönelik bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmada öğrencilerin

finansal durumlarını yönetmede kendilerini olduklarından daha başarılı görmekte oldukları belirtilmiştir.

Konya'daki üç üniversiteyi kapsayan diğer bir çalışmada, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır (Sarıgl, 2014,220). İşletme Bölümü ğrencilerine yönelik yapılan başka bir araştırmada da benzer bir sonuca varıldığı görülmektedir. Bu çalışmada, öğrencilerin yalnızca temel düzeyde finansal okuryazar oldukları belirtilmektedir (Ergün, şahin ve Ergin 2014, 847).

Anadolu niversitesinde, Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisi'ni araştıran bir çalışma yapılmıştır. Buna göre; niversite ğrencilerinin %31,7'sinin YÜKSEK, %30,1'inin ORTA, %16'sının ise DüşüK finansal okuryazarlığa sahip olduğu belirlenmiştir. Üniversite ğrencilerinin eğitim alanları (sayısal: mühendislik fakültesi ve sözel: iktisadi ve idari bilimler fakültesi) ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında da anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Er, Temizel, zdemir ve Sönmez, 2014,113).

Gaziantep niversitesi ğrencileri arasında, 2015 yılında yapılan bir çalışmada, öğrencilerin genel finansal bilgi düzeyinin %48 olduğu, öğrencilerin daha çok bireysel bankacılık konusunda bilgili oldukları ancak yatırımlar konusunda bilgi düzeyinin ise düşük olduğu sonucuna varılmıştır (Kılıç ve Ata, 2015,207).

Neveşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ğrencilerinin, finansal bilgi, tutum ve davranışlarının tespitine yönelik gerçekleştirilen araştırmada ise, öğrencilerin olumlu finansal davranış ve tutumlar sergiledikleri ancak finansal bilgi açısından yeterli düzeyde olmadıkları belirlenmiştir (Alkaya ve Yağlı, 2015,585).

2. İstatistiksel Analiz

2.1. Veri Seti ve Analiz Yöntemi

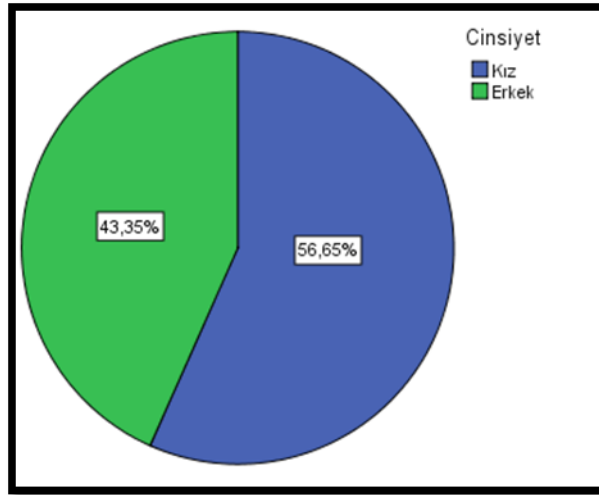
Bu alışma, İzmir İl merkezi ve çevresinde bulunan ve İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne kayıtlı bulunan 294 adet Orta ğrenim ve dengi okul arasından Tabakalı Basit Rastgele rneklemeye Yöntemine göre belirlenmiş 30 adet orta öğrenimde ve bu orta ğrenimlerde öğrenim gören 5.217 öğrencinin katılımı ile yapılmıştır. Öğrenciler, hazırlanan 27 soruluk anketi cevaplamışlardır. Ankette bazı sorularda 5'li ve 3'l Likert leği kullanılırken bazı sorularda ise uluslararası çalışmalarda ki sorular incelenerek hazırlanan finans sorularını doğru cevaplamaları beklenmiştir. Anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde; öğrencilerin cinsiyeti, ailelerinin belirli aralıklar verilerek gelir durumu, anne, baba meslekleri gibi demografik soruların yanında para biriktirme alışkanlıkları, finansal ödemelerde nceliklendirme becerileri, bileşik faiz hesaplamasını anlayıp anlamadıkları gibi öğrencilerin finansal konulara ilgilerini ölçmeye yönelik 12 adet soru sorulmuştur. İkinci bölümde; orta öğrenimde bulunan öğrencilerin bir süre sonra finansal konularda kendi kararlarını verme aşamasına gelmeleri ve bankacılık ürünlerini kullanmaya ve bu ürünler arasından seçim yapmaya başlamaları beklenmektedir. Bu nedenle, öğrencilerin içinde buldukları finansal sistemde kısa /orta vadede sıklıkla kullanmaya başlayacakları ATM, internet bankacılığı, mobil bankacılık gibi dijital kanallar,

mevduat, kredi, havale işlemleri, kredi kartı, bankamatik kartı gibi ürünler ile bunların arasındaki temel farklılıklar konusunda bilgi sahibi olup olmadıkları araştırılmıştır. Örneğin, öğrencilerden 'Bankamatik kartı ile kredi kartı aynıdır.' sorusuna; "Doğru", "Yanlış", "Fikrim Yok" şeklindeki cevaplarından birini seçmeleri istenmiştir. Bu ve buna benzer şekilde anketin ikinci bölümünde 15 adet soru sorulmuştur.

Bu çalışmadaki anket soruları uluslararası literatürde geçerliliği ve güvenilirliği onaylanmış olan anket sorularının ülkemize uyarlanması ile hazırlanmıştır. Bu nedenle çalışmada ülkemize uyarlama olmasından dolayı pilot çalışma uygulanmış ve hazırlanmış olan anketin geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmıştır. Hazırlanan anket öncelikle 97 öğrenciye uygulanmış ve pilot çalışma verisi olarak değerlendirilmiştir. Bu pilot anket çalışma sonuçlarına göre Cronbach's Alfa değeri %87,7 olarak bulunmuş, anketin geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmıştır. Daha sonra örnekleme planına uygun olarak anket uygulanmış ve veriler toplanmıştır. Veri girişleri tamamlandıktan sonra IBM SPSS Statistics 22 paket program yardımı ile veriler analiz edilmiştir.

2.2. Bulgular

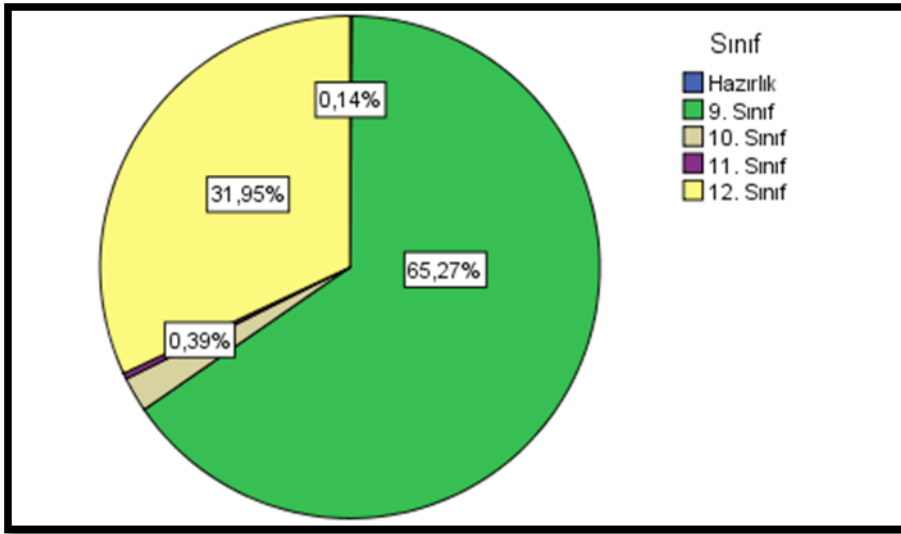
Bu çalışmaya, %56,65'i kız, % 43,35'i erkek öğrencilerden oluşan toplam 5.217 öğrenci katılmıştır.

Grafik 1. Öğrencilerin Cinsiyetleri

Çalışmada hedef 9. ve 12. sınıf orta öğrenim öğrencileri olmasına rağmen 143 öğrenci de diğer sınıflardan anketimize katılmıştır. Katılımcı grafiği sınıflara göre Grafik 2'dedir. Bazı orta öğrenim okullarında hazırlık sınıfları bulunabileceği düşüncesi ile anket sorusunda bu seçenekte eklenmiştir. Çalışmanın amacında orta öğrenime ilk giriş yapan 9. sınıf öğrenciler ile mezun olmak üzere olan 12. sınıf öğrenciler arasındaki farklılıkları ortaya koyduğumuz bölümlerde hazırlık

sınıfı seçeneğini işaretleyen öğrenciler dışarıda bırakılmıştır. Sadece 9. ve 12. sınıf öğrenciler dikkate alınmıştır.

Grafik 2. Sınıflara Göre Katılımcı

Tüm ğrencilerin yaş ortalaması, minimum ve maksimum yaşlar, standart sapma değerleri Tablo 1’de yer almaktadır. Genel yaş ortalaması 15,71 olup, kız öğrenciler için yaş ortalaması 15,69, erkek öğrencilerin yaş ortalaması 15,73’dr.

Tablo 1. Öğrencilerin Yaş Ortalaması

Öğrenci Yaş Ortalamaları					
	N	Minimum	Maksimum	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Tüm ğrenciler	4.678	13	22	15,71	1,396
Kız ğrenciler	2.667	13	22	15,69	1,381
Erkek ğrenciler	2.002	13	22	15,73	1,414

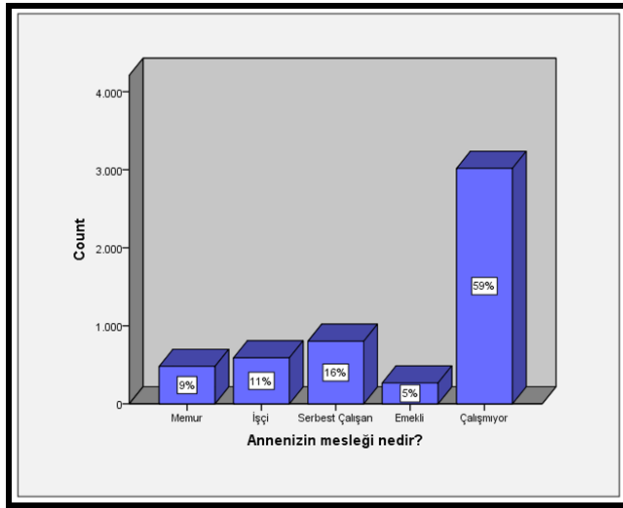
Çalışmaya katılan tüm öğrenciler açısından gelir dağılımını incelediğimizde Tablo 2’de gelir seviyesi 1.000-3.000 TL. arasında %57,5 oranında, 3.000-5.000 TL. arasında %20,3 oranında bir ğrenci grubu bulunmaktadır. Ailenin gelir sorusu kategorik veri olarak değerlendirildiği için ortalama olarak mod değerini kullanılmış ve 1.000 – 3000 TL olarak çıkmıştır. Toplam 201 ğrenci (%3,9) bu soruya cevap vermemiştir. Cevap verenler arasında incelendiğinde, öğrencilerin %57,8’i 1.000-3.000 TL. arasında geliri olduğunu belirtmiştir ve %89,7’sinin gelir seviyesi 5.000 TL’den daha azdır.

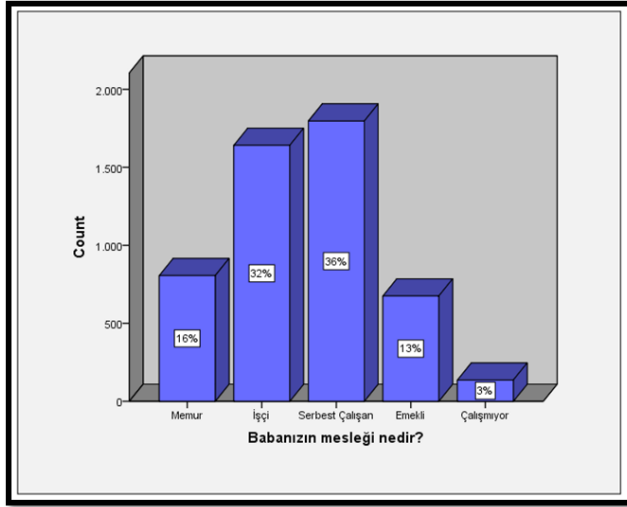

Tablo 2. Öğrenci Ailelerinin Gelir Düzeyi

Evinizin gelir miktarı aşağıdakilerden hangisine uygundur?					
		Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif%
Geçerli Veri	1.000 TL. den az	542	10,4	10,8	10,8
	1.000-3.000 TL. arası	2.898	55,5	57,8	68,6
	3.000-5.000 TL. arası	1.061	20,3	21,2	89,7
	5.000-7.000 TL. arası	304	5,8	6,1	95,8
	7.000 TL. den fazla	211	4,0	4,2	100,0
	Toplam	5.016	96,1	100,0	
Kayıp Veri		201	3,9		
Toplam		5.217	100,0		

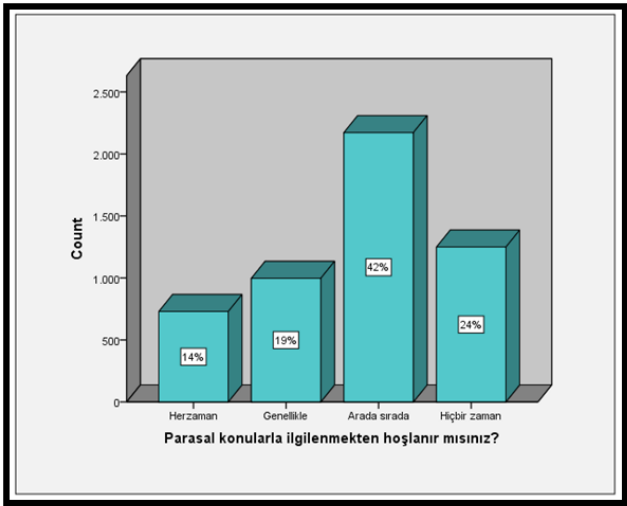
Ebeveyn meslek grubu arasındaki farklılık nedeni ile öğrencilerin finansal okuryazarlığının ne ölçüde etkilendiğini bulabilmek adına sorulmuş olan “Anne ve Babanın Meslek Bilgisine” yönelik dağılım Grafik 3 ve 4’de bulunmaktadır. Genel olarak anneler çalışmıyorken (%58,5), babaların meslek grubu dağılımı Serbest Çalışan (%36), İşçi (%32), Memur (%16) ve Emekli(%13) şeklindedir. Babaların ise %3’ü çalışmamaktadır.

Grafik 3. Anne Mesleği

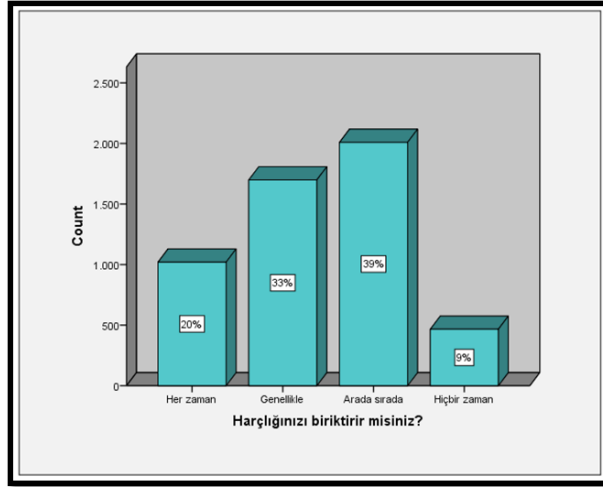

Grafik 4. Baba Mesleği

Grafik 5'te çalışmaya katılan öğrencilerin genel olarak parasal konularla %41,6'sının arada sırada ilgilendiğini görülmektedir. Ancak çalışmaya katılan öğrencilerin %1,3' bu soruya cevap vermemişlerdir. Cevap vermeyen öğrencileri dışarıda bıraktığımızda, cevap verenler arasında parasal konularla ilgilenden arada sırada hoşlanan ğrenci yüzdesi %42,2'ye yükselmektedir. Hiçbir zaman ilgilenden hoşlanmayan ğrenci oranı ise %24'tür. Ama buna rağmen öğrencilerin tasarruf eğilimine yatkınlıkları göze çarpmaktadır. Harlıklarını biriktirme eğilimi gösteren %91 oranında bir ğrenci kitlesi bulunmaktadır. Harlığını arada sırada biriktirmek isteyen %39, genellikle biriktirmek isteyen %33, her zaman biriktirmek isteyen %20'lik bir ğrenci grubu söz konusudur. (Bkz.Grafik 5 ve 6).

Grafik 5. Öğrencilerin Parasal Konulara İlgisi

Grafik 6. Öğrencilerin Harçlıkla İlgili Tutumu

Yapılan uluslararası çalışmalarda karşılaştığımız bulguların, ülkemizdeki öğrencilerde de aynı sonucu verip vermediğini görmek amacıyla bazı hipotezler kurulmuş ve bu hipotezler test edilmiştir. Aşağıda bu hipotezler ve sonuçları verilmiştir. Hipotezler H1, H2 , ... vb. şekilde listelenmiştir.

Uluslararası araştırmalar, bir çocuğun en önemli finansal bilgi kaynağının ailesi olduğunu ortaya koymaktadır. Clarke vd. (2005,321-340), zayıf finansal alışkanlıkları olan anne babaların bu alışkanlıklarının çocukların hayatına yansıdığını göstermektedir. Çocuklar anne babalarını izleyerek model almaktadırlar. Yaşama ilişkin bilgileri doğumdan başlayarak evden ayrılana dek anne babalarını rehber edinerek elde etmektedirler. Anne babanın finansal anlamda davranışını da birçok faktörün yanında doğal olarak aldıkları formal eğitim etkilemektedir. Aşağıda sunulan H1 ve H2 hipotezlerinde, anne babanın eğitim düzeyi ile çocukların finansal seviyesi arasındaki ilişki araştırılmıştır.

H1: “Annenin eğitim seviyesi ile öğrencinin finansal okuryazarlık seviyesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.”

Yapılan Ki-Kare test istatistiği sonucunda bu hipotez red edilememiştir ($p=0.00 < \alpha=0.01$). Yani “Annenin eğitim seviyesi ile öğrencinin okuryazarlık seviyesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Aralarında anlamlı ilişki olduğunu söyleyebildiğimiz bu kavramlar için Spearman korelasyon katsayısına ($r = 0.131$) bakıldığında, pozitif yönde bir ilişki olduğu, annenin eğitim seviyesi arttığında öğrencinin finansal okuryazarlık seviyesinin arttığını söyleyebiliriz. Ancak bu ilişki, aynı yöndedir (pozitif) ancak çok güçlü bir ilişki değildir.

H2: “Babanın eğitim seviyesi ile öğrencinin finansal okuryazarlık seviyesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.”

Yapılan Ki-Kare test istatistiği sonucunda bu hipotez red edilememiştir. ($p=0.00 < \alpha = 0.01$). Spearman korelasyon katsayısına bakıldığında ($r = 0.116$) babanın eğitim seviyesi arttığında öğrencilerin

finansal okuryazarlık seviyesi artmaktadır. Ancak bu ilişki de aynı yönde (pozitif) ancak çok güçlü bir ilişki değildir. Tablo 3’de Ki-Kare test istatistiğine ilişkin p değerleri, Spearman korelasyon katsayısı değerleri ve bu katsayıların anlamlılığını gösteren p değerleri verilmiştir.

Tablo 3. Ki-Kare ve Korelasyon Katsayısı Değerleri

	Ki-Kare p-değeri	Spearman Korelasyon katsayısı	Spearman Korelasyon katsayısı p-değeri
Anne mesleği ve öğrencinin finansal okuryazarlık seviyesi	0,00*	0,131	0,00**
Baba mesleği ve öğrencinin finansal okuryazarlık seviyesi	0,00*	0,116	0,00**

*0,01 anlamlık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

** 0,01 anlamlık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

H3: “Ailenin gelir seviyesi ile öğrencilerin para biriktirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.”

Bu amaçla Ki-Kare test istatistiği kullanılmış, H3 hipotezi red edilememiştirve gelir seviyesi ile öğrencilerin tasarruf bilinciyle para biriktirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu söylenilmektedir ($p=0,00 < \alpha=0,01$). Ancak gelir seviyesi ile para biriktirmeleri arasında korelasyon katsayısına bakıldığında gelir seviyesi düştükçe öğrencilerin harçlıklarını biriktirme eğilimleri daha fazla olduğu grlmştir ($r = - 0,65$). Bu ilişki ters yönde (negatif) ancak sifıra çok yakın bir değer olduğu için güçlü bir ilişki değildir.

Bu çalışmada, öğrencilere uygulanan anket soruları içerisinde uluslararası literatürde yer alan Finansal Okuryazarlık seviyesini tespit etmeye yönelik sorular yer almaktadır. Bu soruların cevaplarından oluşan verilere dayanarak öğrenciler için bir Finansal Okuryazarlık seviyesi tespit edilmiştir. Bu oran belirlenirken, anketin ikinci kısmında yer alan 15 soruya verilen cevaplar üzerinden her ğrenci için bir finansal okuryazarlık seviyesi hesaplanmıştır. Bu Şekilde Finansal Okuryazarlık değişkeni 0 ile 1 arasında değerler almıştır. Tablo 4’de, bu ğrencilerin Finansal Okuryazarlık seviyelerine ilişkin ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri yer almaktadır. Çalışmaya katılan 5217 ğrenci için finansal okuryazarlık ortalama oranı 0,64’tür. Standart sapma değeri 0,18676’dır.

Finansal Okuryazarlık oranlarının Normal Dağılıma uygun olup olmadığı Kolmogorov-Smirnov Testi ile test edilmiştir ve bu oranların Normal dağılıma uygun olduğu belirlenmiştir ($p=0,000 < \alpha=0,05$). Bu nedenle Finansal Okuryazarlık ortalama oranı için nokta tahmini ile birlikte aralık tahmini de elde edilmiştir. %95’lik güven aralığı (0,6350;0,6452) olarak bulunmuştur.

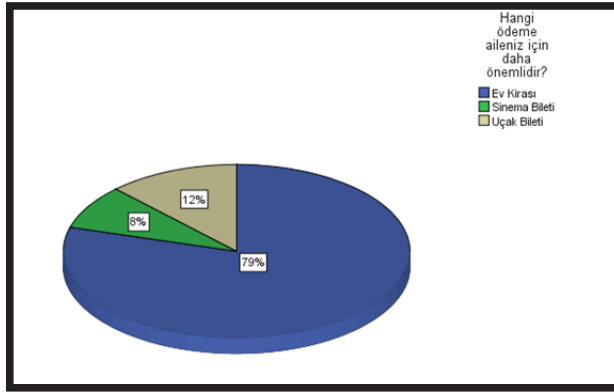
Tablo 4. Finansal Okuryazarlık Oranı için Tanımlayıcı İstatistikler

Öğrenciler	Geçerli Veri	5217
	Kayıp Veri	0
Aritmetik Ortalama		0,6401
Standart Sapma		0,18676
Minimum		0,00
Maksimum		1,00

H4: “Finansal Okuryazarlık seviyesi açısından 9. ve 12. sınıf öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.”

Bu hipotezi test edebilmek için t test istatistiği kullanılmıştır. Test istatistiği sonucunda $p=0,00 < \alpha=0,05$ olduğu için H4 hipotezi red edilememektedir. 9. ve 12. sınıflar arasında Finansal okuryazarlık oranı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu söylenebilmektedir.

Öğrencilere, hangi ödemenin aileleri için öncelikli olduğu sorusu sorulmuştur. Bu soruyla öğrencilerin, güncel hayatta karşılaştıkları ödemelerde önceliklendirme yapıp yapmadıklarını araştırılmıştır. Tüm öğrenciler içinde %68,2 oranında seçeneklerde belirtilen ev kirası ödemesinin en önemli ödeme olduğunu belirtmiştir. Ancak öğrencilerden 742’si toplamın %14,2’si bu soruya herhangi bir yanıt vermemiştir. Bu öğrencilerin ödemelerde önceliklendirme konusunda bir fikri olmadığı düşünülmektedir. Önceliklendirme konusunda fikri olan öğrencilerin, büyük bir çoğunluğunun doğru önceliklendirme (%79) yapabildikleri görülmektedir (Bkz.Grafik 7).

Grafik 7. Ödemede Önceliklendirme

Finansal okuryazarlığın temel kavramlarından biri faiz ve bileşik faiz hesaplamasıdır. Bu soruyla öğrencinin matematiksel bir işlem yapması istenmemiş, sadece bileşik faiz kavramını bilip bilmediği araştırılmıştır. Burada, öğrencilerin %26,32’sinin doğru sonucu verdiği görülmüştür. Ancak çok büyük bir oranda da (%21,2) öğrenciler bu soruya “Fikrim Yok” olarak cevap vermişler ve %2,3 oranında da bu soruyu hiç cevaplamamıştır. Bu soruya yanlış cevap verenler, fikri olmayanlar ve hiç cevap vermeyenlerin toplam oranına bakarsak %73,68’dir (Bkz.Tablo 5). Elde edilen bu oranlar arasında sayısal olarak bir fark olduğu görünse de istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığına da bakılması gerektiği için yeni bir hipotez geliştirilmiştir.

H5: “Orta öğrenim öğrencileri arasında bileşik faizi doğru cevaplayan öğrencilerin oranı ile doğru cevaplamayan öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.”

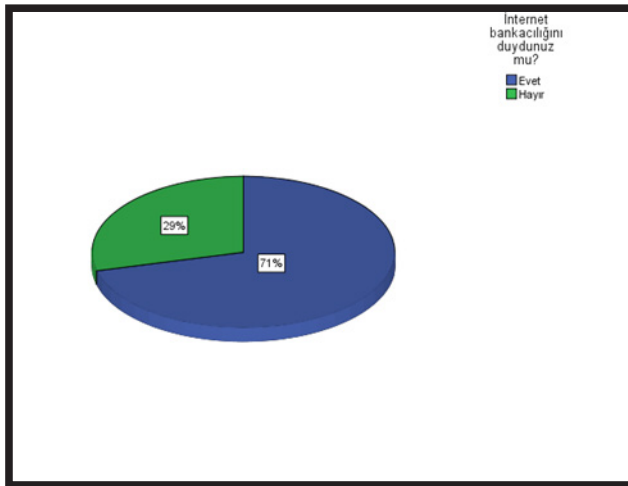
Bu hipotezi oran testi ile test ettiğimizde $p=0,035 < 0,05$ olduğu için kurulan hipotezi red edilememektedir. Sonuç olarak, hayatları boyunca içinde bulunduğumuz bankacılık sisteminde karşılaşacakları bileşik faiz kavramı orta eğitimde olan öğrencilerimiz tarafından bilinmemektedir. Çalışma kapsamımıza giren öğrencilerden elde edilen bileşik faiz sorusuna doğru cevap verme oranı %26,32

ile T.C. Kalkınma Bakanlığı ve Dünya Bankası'nın lke Ekonomik Raporundaki nerisi doğrultusunda hanehalkına uygulanan ve bu çalışmanın ilgili bölümünde yer alan Finansal Yeterlilik Anketindeki bileşik faiz sorusuna doğru cevap verme oranının (%26) aynı olduğu tespit edilmiştir.

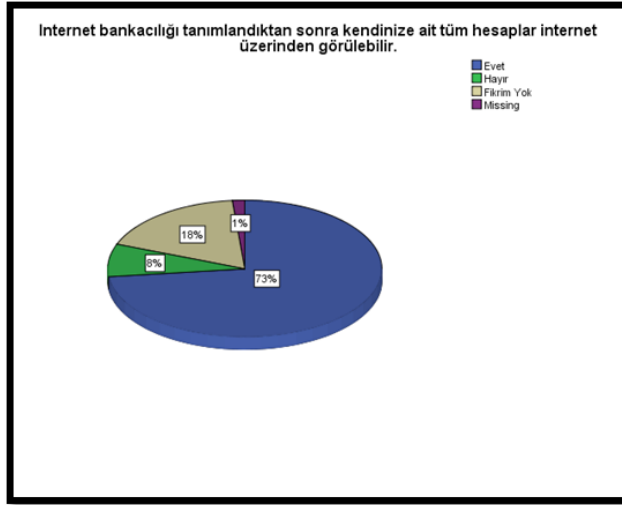
Tablo 5. Bileşik Faizle İlgili ğrenci Yanıtları

100 TL'yi bankaya yatırdınız % 10 yıllık faiz alırsanız 5 yılsonunda ne kadar paranız olur?		Frekans	%	Geçerli %	Kmlatif%
Geçerli Veri	150 TL.	2.359	45,2	46,3	46,3
	150 TL. den az	313	6,0	6,1	52,4
	150 TL.den fazla	1.341	25,7	26,3	78,8
	Fikrim Yok	1.082	20,7	21,2	100,0
	Toplam	5.095	97,7	100,0	
Kayıp Veri		122	2,3		
Toplam		5.217	100,0		

Araştırılan diğer bir konu, öğrencilerin önümüzdeki dönemde bankacılık işlemlerini yapabilmek için sürekli etkileşim içinde olacakları internet ve mobil bankacılığa yönelik olmuştur. Burada, ankete katılan tüm öğrenciler bazında internet bankacılığı bilinirliği %69,50'dir. Ancak teknolojinin bu kadar yaygın olarak kullanıldığı günümüzde internet bankacılığından haberi olmayan öğrencilerin oranı %28,3'dr. Bu soruya hiç cevap vermeyen öğrencileri dışarıda tuttuğumuzda, yalnızca cevap verenler dikkate alındığında %69,50'lik internet bankacılığını bilen oranı %71'e yükselmektedir. İnternet bankacılığını bilen nu %71'lik öğrenciler arasında, internet bankacılığı ile yapılabilecek işlemler konusunda fikir sahibi olmayan %17,9 ve görüş belirtmeyen %8 oranında ğrenci bulunmaktadır. İnternet bankacılığını bilen öğrenciler, internet bankacılığı ile yapılacak işlemler konusunda da %73 oranında bilgi sahibidirler (Bkz. Grafik 8 ve 9).

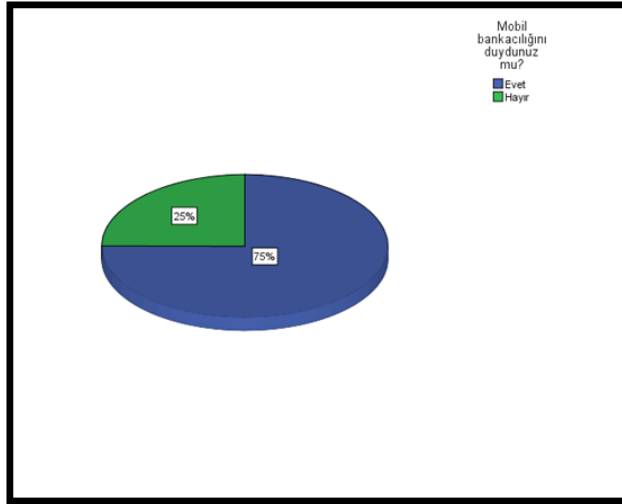

Grafik 8. İnternet Bankacılığı

Grafik 9. İnternet Bankacılığı İşlemleri Konusunda Öğrenci Bilgisi

Bankaların daha yoğun tanıtımını yaptıkları mobil bankacılık bilinirliğinin %75 oranıyla internet bankacılığına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. %25 oranında da mobil bankacılığı bilinmemektedir (Bkz.Grafik 10).

Grafik 10. Mobil Bankacılık Bilinirliği

Öğrencilere, kredi kartı ve bankamatik kartının farklı olduklarını bilip bilmedikleri sorulmuştur. Bu soruya öğrenciler, %68,6 oranında bankamatik kartıyla kredi kartının ayrı birer ödeme aracı olduğunu belirtmişlerdir. Ancak %16,4 oranında “Fikrim Yok” seçeneğini işaretleyen ve %0,9 oranında cevaplamayan öğrenci bulunmaktadır (Bkz. Tablo 6).

Tablo 6. Kredi Kartı ve Bankamatik Kartı Kullanım Farkı Bilinirliği

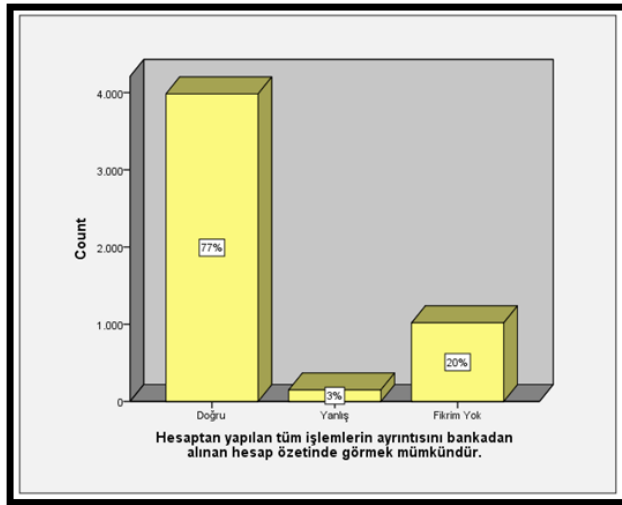
Bankamatik kartı ile kredi kartı aynıdır		Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif%
Geçerli Veri	Evet	768	14,7	14,9	14,9
	Hayır	3.545	68	68,6	83,4
	Fikrim Yok	858	16,4	16,5	100,0
Kayıp Veri		46	0,9		
Toplam		5.217	100,0		

Ancak, burada sunulan “Kredi kartından nakit para çektiğinizde faiz demezsiniz” şeklindeki bir önermeye, ğrencilerin %15,2 “Doğru” diye görüş bildirdiği, %30,8’inin “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Burada, ğrencilerin %53,1’i faiz ödemesi gerektiğini bildiğini göstermiştir (Bkz.Tablo 7).

Tablo 7. Kredi Kartından Nakit Para ekildiğinde Faiz denmesi Farkındalığı

Kredi kartından nakit para çektiğinizde faiz demezsiniz		Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Veri	Evet	795	15,2	15,2	15,4
	Hayır	2.769	53,1	53,6	69,0
	Fikrim Yok	1.605	30,8	31,0	100,0
Kayıp Veri		48	0,9		
Toplam		5.217	100,0		

Finansal tüketiciler, banka hesaplarından yaptıkları her işlemi, bankadan talep edebilecekleri hesap özetinde ayrıntılı olarak grebildiklerini bilirler. Bu sorunun yöneltildiği öğrencilerin % 76,3’ü “Doğru” cevabını verirken %19,5’i “Fikrim Yok” şeklinde cevaplamıştır (Bkz. Grafik 11).

Grafik 11. Hesap zeti

Sonuç ve Öneriler

Finansal okuryazarlık, 2008 yılında başlayan küresel kriz sonrası özellikle gelişmiş ülke otoritelerinin gündemine hızla giriş yapmış ve gelişmekte olan ülkelere de yansımıştır. Aslında bireylerin finansal kararlarını sağlıklı verebilmeleri, bireyin geleceğini dolayısı ile toplumu yakından ilgilendirmektedir. Bu nedenle, ülkeler kendi vatandaşlarının finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla çeşitli çalışmalar yürüttükleri gibi uluslararası kurumlar da bu çalışmalara ortak projelerle destek olmaktadır. Öte yandan, finansal okuryazarlık konusunda, orta öğrenim çağında bulunan genç öğrenci grubu çalışmaların odağında bulunmakta ve bu grubun finansal okuryazarlığının artırılması bakımından hemen her ülke ulusal stratejilerini belirlemek üzere çalışmaktadır. Ülkemizde de bu strateji açıklanmış bulunmaktadır.

Bu çalışmada, İzmir ve çevresinde 30 okulda orta öğrenimde bulunan 5.217 öğrenci ile yapılan ve öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin tespitine yönelik ankete ilişkin sonuçlar bulunmaktadır. Anket soruları oluşturulurken gerek ulusal gerek uluslararası ölçekte yapılan anket çalışmaları incelenmiştir. Öğrencilere uygulanan anket sorularına verilen cevaplardan yola çıkarak oluşan verilere dayanarak öğrenciler için bir Finansal Okuryazarlık seviyesi tespit edilmiştir. Bu oran belirlenirken, anketin ikinci kısmında yer alan 15 soruya verilen cevaplar üzerinden her öğrenci için bir finansal okuryazarlık seviyesi hesaplanmıştır. Bu şekilde Finansal okuryazarlık değişkeni 0 ile 1 arasında değerler almıştır. Çalışmaya katılan tüm 5,217 öğrenci için finansal okuryazarlık ortalama oranı % 64 olarak tespit edilmiştir. Standart sapma değeri 0,18676'dır.

Araştırmada, anne ve babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri arasında pozitif anlamda bir ilişki olduğu, anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencinin finansal okuryazarlık düzeyinin arttığı, düşük gelir seviyesinde tasarruf bilincinin yükseldiği, öğrencilerin ödeme çeşitleri arasında önceliklendirmeyi büyük ölçüde doğru yapabildikleri ancak %14,2'sinin bu konu ile ilgili yanıt vermediği ve bileşik faiz konusunda doğru cevap veren öğrencilerin %26 seviyesine düştüğü görülmüştür. Buradan yola çıkarak, gelir seviyesi yüksek olan ailelerin çocuklarında eksik olduğu görülen tasarruf bilincinin geliştirilmesinin önemli olduğu, tüm öğrencilerin ödemede önceliklendirme konusunda bilinçlendirilmelerinin ve basit-bileşik faiz hesaplama yeteneklerinin geliştirilmesinin gerektiği sonucuna varılmıştır. Faiz hesaplamalarını doğru yapabilmeleri, öğrencileri ileride oluşabilecek finansal kayıplardan koruyacaktır.

Öte yandan, teknolojinin gelişmesi ve internet kullanımının artması ile birlikte günümüzde bankacılık işlemleri hızla dijital bankacılığa yani internet ve mobil bankacılığa doğru yol almaktadır. Bu yaş grubu öğrencilerin, yasal olarak internet ya da mobil bankacılığa direk erişimlerinin olmamasına rağmen, %71'i internet bankacılığını, %75'i mobil bankacılığı duyduklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, öğrencilerin sadece %73'ü internet bankacılığında hesaplara ulaşabildiklerinin farkındadır. Cep telefonu kullanımının artması ve siber güvenlik sistemlerinin gelişmesi ile birlikte bankaların geliştirdikleri ve tanıtımına öncelik verdikleri mobil bankacılık uygulamalarının, bu yaş grubu öğrenciler tarafından internet bankacılığına göre daha fazla bilinir olduğu görülmektedir. Öğrencilerin internet-mobil bankacılık ile yapılabilecek işlemler ve güvenli kullanımı konusunda bilinçlendirilmeleri, yakın gelecekte aktif kullanıcı durumuna geçecek olan genç bireylerin oluşabilecek kayıplarının önlenmesine yardımcı olacaktır.

Ülkemizde bankamatik kartı ve kredi kartı temel bankacılık ürünü olarak hane halkının cüzdanlarında yerini almıştır. Ancak bankamatik kartı ile kredi kartı arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 68'i kredi kartı ile bankamatik kartının aynı olmadığını bilmekle birlikte, kredi kartından nakit para çekildiğinde faiz ödenmesi gerektiğinin bilincinde olmayan yaklaşık % 47'lik bir öğrenci kitlesi bulunmuştur. Kredi kartları faiz oranları bankalarca tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de diğer bireysel kredi enstrümanlarına göre daha yüksek olarak fiyatlandırılmaktadırlar. Dolayısı ile genç bireylerin, kredi kartı kullanımı konusunda eksik ya da yanlış bilgilendirme nedeniyle yüksek miktarda zarara uğrayabileceklerinin farkında olmaları gerekmektedir. Bu nedenle finansal okuryazarlık eğitiminde, kredi kartı kullanımı konusuna özel önem verilmesi gerektiğii ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak, finansal okuryazarlık eğitiminin orta öğretim döneminde verilmesi gelişmiş ülkelerde ve giderek daha çok gelişmekte olan ülkede genel kabul görmektedir. Genç bireylerin yaşam sürecinde ihtiyaç duyacağı finansal bilgileri erken yaşlarda elde etmesi ve sürekli geliştirmesi bireyin ve toplumun geleceğinde önemli bir rol üstlenecektir. Bu amaçla uygulanacak finansal okuryazarlık eğitimi program içeriğinin doğru belirlenmesi, kaynak ve zaman maliyetini azaltacağı gibi programdan beklenen sonuçları da olumlu yönde etkileyecektir. Öte yandan, bu araştırma, bu çerçevede yürütülen ilk çalışma olup elde edilen çıkarımların önümüzdeki dönemde orta öğretimde bulunan öğrencilere yönelik olarak ulusal çapta yapılacak araştırmalarda elde edilecek sonuçlarla da birleştirilerek öğrencilerin ihtiyaçlarına daha uygun, hedef odaklı eğitim programlarının hazırlanmasına katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

- ALKAYA, Aylin ve YAĞLI, İbrahim (2015). "Finansal Okuryazarlık – Finansal Bilgi, Davranış Ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 8 Sayı 40, ss.585.
- ATKINSON, Adele ve MESSY,Flore (2012). "Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study", *OECD Publishing*, No.15, ss.3. <http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en>
- BEHRMAN, Jere R., MITCHELL Olivia S., SOO Cindy ve BRAVO David (2010). "Financial Literacy, Schooling, and Wealth Accumulation" Nber Working Paper No 16452 , ss.1.
- BRAUNSTEIN, Sandra ve WELCH, Carolyn. (2002). "Financial Literacy: An Overview of Practice, Research, and Policy",*Federal Reserve Bulletin*. Kasım, ss. 452, <https://www.federalreserve.gov/pubs/bulletin/2002/1102lead.pdf>
- CHEN, Haiyong ve VOLPE Ronald P. (2005). "Financial Literacy, Education, and Services in the Workplace." ss.2, <http://www.westga.edu/~bquest/2005/workplace.pdf>.
- CHEN, Haiyong ve VOLPE, Ronald P. (1998). "An Analysis of Personal Financial Literacy among College Students", *Financial Services Review*, Vol. 7, No. 2, ss.107-128.
- CLARKE, M. C., HEATON, M. B., ISRAELSEN, C. L., & EGGETT, D. L. (2005). "The acquisition of family financial roles and responsibilities." *Family and Consumer Sciences Research Journal*,33 (4), ss.321-340.
- CUTLER,Neal E. (1997). "The False Alarms and Blaring Sirens of Financial Literacy: Middle-Agers' Knowledge of Retirement Income, Health Finance and Long-Term Care", *Generations*, Vol. 21, No. 2, ss. 34-40.

- DEMIRGUC-KUNT, Aslı ve KLAPPER, Leona (2012). "Measuring financial inclusion: the Global Findex Database," *Policy Research Working Paper Series*, 6025, The World Bank.
- DREXLER, Alejandro, FISCHER, Greg ve SCHOAR, Antoinette (2014). "Keeping It Simple: Financial Literacy and Rules of Thumb †" *American Economic Journal: Applied Economics*, 6, no. 2.
- ERGÜN, Bahadır, ŞAHİN, Arzu ve ERGİN, Erhan (2014). "Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma" , *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* Cilt: 7 Sayı: 34 Volume: 7, ss.847.
- ER, Fikret, TEMİZEL, Fatih, ÖZDEMİR, Ali ve SÖNMEZ, Harun (2014). " Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Cilt/Vol.: 14 – Sayı/No: 4, ss.113-126.
- GERARDI, Kristopher, GOETTE, Lorenz ve MEIER, Stephan (2010). "Financial Literacy and Subprime Mortgage Delinquency: Evidence from a survey matched to Administrative Data." *Federal Reserve Bank of Atlanta Working Paper Series.2010-10*, ss.2.
- HUDDLESTON-CASAS, Catherina, A., DANES, Sharon M., ve BOYCE, Laurice (1999). "Impact Evaluation of a Financial Literacy Program: Evidence for Needed Educational Policy Changes", *Consumer Interests Annual*, Vol. 45, ss. 109-114.
- JAPPELLI, Tullio ve PADULA Mario (2011), "Investment in Financial Literacy and Saving Decisions." *CSEF Working Paper*, No. 272, ss.22.
- JUMP\$TART Coalition (2006). "Financial Literacy Shows Slight Improvement Among Nation's High School Students", <http://www.jumpstart.org/fileuptemp/2006GeneralReleaseFinal202.doc>
- JUMP\$TART Coalition (2005). "Making the Case for Financial Literacy" <http://www.jumpstart.org/download.cfm>
- KLAPPER, Leora F., LUSARDI Annamaria ve PANOS Georgios A. (2012). "Financial Literacy And The Financial Crisis." *Nber Working Paper Series*, Sayı 17930, ss.3. <http://www.nber.org/papers/w17930>.
- KILIÇ, Yunus, ATA, H. Ali ve SEYREK, İbrahim H. (2015). "Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma". *Journal of Accounting & Finance*, Turkish Association of Accounting & Finance Academicians.
- LUSARDI, Annamaria ve MITCHELL, Olivia S. (2011a). "Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing, In *Financial Literacy: Implications for Retirement Security and the Financial Marketplace*." *Nber Working Paper* , 17078, ss.6-16.
- LUSARDI, Annamaria ve MITCHELL, Olivia S. (2011b). "Financial literacy around the world: an overview." *Journal of Pension Economics and Finance*, 2, Cambridge University Press.
- LUSARDI Annamaria. (2008) "U.S. Household Savings Behavior: The Role of Financial Literacy, Information and Financial Education Programs," *Nber Working Paper*, 13824, ss.13-14.
- MANDELL, Lewis (1997). "Personal financial survey of high school seniors and College Students" Jump \$tart Coalition for Personal Financial Literacy. www.jumpstart.org/surveys
- Mitchell, Olivia S. (2010). "Managing risks in defined contribution plans: what does the future hold?" In Yasuyuki, Fuchita, Richard, J. Herring and Robert, E. Litan (eds), *Growing Old: Paying for Retirement and Institutional Money Management After the Financial Crisis*. *Brookings Institution Press and Nomura Institute of Capital Markets Research*.
- OECD, PISA (2012). *Financial Literacy Assessment Framework*, <http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/46962580.pdf>,
- NATIONAL COUNCIL ON ECONOMIC EDUCATION (2005). *Survey of the States: Economic and Personal Finance Education in our Nation's Schools in 2004*, ss. 2-20

- SARIGÜL,Haşmet (2014) ."A Survey of Financial Literacy Among University Students". *Muhasebe ve Finansman Dergisi.*, Ekim, ss. 214-220.
- TC. BAŐBAKALIK GENELGESİ (2014). Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları. Resmi Gazete No: 29021
- T.C. KALKINMA BAKANLIğI (2014-2018). Onuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Raporu.
- TEMİZEL, Fatih ve BAYRAM, Fatih (2011). "Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma". *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 12/1, ss.73.
- XU, Lisa ve ZIA,Bilal. (2012). "Financial Literacy around the World . An overview of the evidence with Practical Suggestions for the Way Forward." *The World Bank Policy Reseach Working Paper. No. 6107,ss.2.*